

- Viden i fællesskab

2015

Evaluering og socialpædagogik – i 16 versioner

I de seneste år har evalueringsbegrebet på godt og ondt invaderet det pædagogiske felt. På en måde har evaluering altid været der.

Af Thomas Rømer, Peter Sabro Seminarium, VIA

Mange pædagoger bruger implicit og eksplicit mange kræfter på at vurdere pædagogiske indsatser, uanset om vi taler om indsatser, der vedrører mindre ting som en udviklingshæmmets hygiejne, om større pædagogiske tiltag som nye læreplaner, eller måske endda store pædagogiske og sociale programmer som sættes i værk fra regionalt eller nationalt hold. Så fænomenet ”retrospektivt at tillægge værdi til et fænomen” (=evaluering) er altså dybt integreret i pædagogisk tænkning og har altid været det. På den anden side må man sige, at vi i løbet af de sidste 10 år har oplevet et stigende krav om at professionalisere denne aktivitet. Socialpædagoger bliver hyppigt og intenst bedt om at evaluere deres praksis og dokumentere kvaliteten af deres arbejde. Disse krav har rødder i en række sociale bevægelser og administrative diskussioner, som føres bredt i den vestlige verden. En lang historie. Men kravene har vist, at pædagoger ikke professionelt set er klædt på til at tale og skrive om det, de altså altid har gjort, nemlig at evaluere. Men nu sidder vi så i saksen. Vi har en socialpædagogik og den skal evalueres; noget vi altid har gjort, men som vi ikke rigtig har kunnet tale professionelt om. Denne lille artikel er et beskedent puf i retning af at ændre denne situation.

Enhver evaluering af noget må tage stilling til to spørgsmål. Hvad er evaluering? Og hvad er ”noget”? Da vi her snakker om evaluering og socialpædagogik, er spørgsmålet derfor ”hvad er evaluering?” og ”hvad er socialpædagogik?”. Hvorfor tage stilling til dette? Fordi der ikke er enighed om, hvad socialpædagogik er. Har det noget at gøre med brugeres funktionsniveau, så er

det nogle bestemte ting, man skal kigge efter. Har det derimod noget at gøre med frigørelse og handlekompetencer, så er det nok noget andet, man vil kigge efter. Det går ikke bare at sige socialpædagogik, og så ved alle hvad vi snakker om. Det gør vi ikke.

Det andet spørgsmål er ”hvad er evaluering?” Her er heller ingen enighed. Der er mange forskellige synspunkter og mange forskellige metoder. Jeg vil nævne nogle af dem nedenfor. Men forestil dig nu, at vi siger – bare for eksemplets skyld – at der er tre forskellige begreber om socialpædagogik og tre ditto om evaluering (det er helt sikkert et konservativt estimat). Det vil give 9 forskellige betydninger af udtrykket ”evaluering af socialpædagogik”. Så når folk bruger et sådant udtryk, så ved jeg virkelig ikke hvad de mener – i al fald ikke før de begynder at sige noget mere. Og denne uvidenhed burde også være tilstanden for alle, der beskæftiger sig professionelt og/eller administrativt med evaluering af socialpædagogik. Ikke den uvidende uvidenhed – men den oplyste uvidenhed.

I den resterende del af denne artikel vil jeg kort opridse centrale brikker i et sådan felt. Ikke for at tilbyde svar på, hvordan man skal evaluere, men ”blot” for at tilbyde en tilgang, der kan kvalificere vores spørgsmål til dette område.

Evaluering

Den første tilgang jeg vil omtale er en mål-middel tilgang til evaluering. Her handler evaluering om at undersøge, i hvilket omfang en given indsats lever op til på forhånd fastsatte mål. Målene kan være

fastsat administrativt og/eller professionelt, men de har så præcis og detaljeret en beskrivelse, at de kan gøres til genstand for undersøgelse og måling efterfølgende. Hvordan man så finder ud af, om målene er opfyldt, er et metodisk problem, men ofte vil denne tilgang være ledsaget af kvantitative metoder, altså undersøgelser, der søger at ende ud med et tal for graden af målopfyldelse. Hvis man f.eks. har et mål for arbejdsmiljø, der hedder at nedskære antallet af sygedage med 20 %, så skal man efter diverse indsatser undersøge, om dette tal nu også er nedbragt.

En anden tilgang kan man kalde for eksperimentel. Her interesserer man sig for om en et givent tiltag har effekt, dvs. om det virker f.eks. med 50 % forbedring af en given tilstand i forhold til en kontrol gruppe, som ikke udsættes for den pågældende pædagogik. Her er det ikke et administrativt mål, der er i fokus, men derimod om hvilke metoder, der virker bedst, hvilket igen afgøres ved videnskabeligt inspirerede metoder. F.eks. er der lavet store undersøgelser af den såkaldte ABA-metodes effekt indenfor autismedforskningen. Denne evaluering kører uafhængigt af de politiske og administrative mål og er i princippet en fri undersøgelse af, om ABA-programmet virker bedre end andre tiltag indenfor autismedbehandlingen.

Den tredje tilgang kalder man for konstruktivisme. Her er synspunktet, at man ikke kan nøjes med målvurdering og kvantitative metoder, fordi resultaterne af en given indsats forstås, altså konstrueres (deraf konstruktivisme), på vidt forskellige måder, afhængig af om man spørger socialpædagogen, den unge anbragte, den pårørende, psykiateren eller andre involverede. Det gælder her om at få alle disse konstruktioner i spil på en så interessant og dynamisk facon som muligt. Det kan man f.eks. gøre ved at starte med at spørge den ansatte, hvordan han har oplevet tiltagene vedr. arbejdsmiljø. Man kan så vise hans svar til hans leder, hvis svar man så kan sende tilbage eller vise til en helt tredje. Indimellem mødes så de

centrale aktører, og diskuterer tingene. På denne måde finder man ikke ud af, om et abstrakt mål er opnået, men man får en langt mere præcis forståelse for, hvordan en indsats virker overfor berørte grupper. Endvidere vil man få den sidegevinst, at deltagerne bliver mere aktive og engagerer sig mere bredt i et områdes udvikling. En spændende fortæller for denne tilgang har herhjemme været Hanne Kathrine Krogstrup, som har evalueret indsatser indenfor psykiatrien på denne måde (Krogstrup 2003).

En fjerde tilgang kan man kalde for evaluering som oplysning. Her er pointen heller ikke, om et mål er opfyldt. Det er heller ikke, om deltagerne ytrer sig og udvikler sig, det er snarere at bidrage til en bredere debat i forskellige offentligheder vedrørende et emne. På denne måde bliver en konkret evaluering af f.eks. arbejdsmiljø eller institutionskvalitet en kommentar i den offentlige debat om medarbejdertrivsel eller arbejdet i f.eks. døgninstitutioner. Det er offentlighed i bred forstand, jeg taler om her. Både den store, nationale offentlighed, men også den lokale offentlighed, f.eks. arbejdspladsen, her defineret som den del af arbejdspladsen, som ikke lige bliver evalueret (altså dem der kigger på og får glæde af, at andre bliver evalueret).

Socialpædagogik

Lad mig omtale fire forståelser af socialpædagogik. Den ene forstår socialpædagogik som en administrativ praksis. Her bliver det socialarbejderens fremmeste opgave at udføre de offentlige myndigheders regler og principper. Begrundelsen for givne tiltag er her, at "sådan siger kommunen" eller "det står i et regelsæt". Dette syn spiller med rette en stor rolle i mange socialpædagogiske praksisser, men det er også klart, at hvis den står alene, så er konsekvensen at det professionelle element forsvinder og socialpædagogen står tilbage som en lille brik i det forvaltningsmæssige puslespil.

Den andet syn handler om socialpædagogik som det, man nogle gange kalder for en evidensbaseret praksis. Her handler det om, at de tiltag, metoder og arbejdsgange, man gør brug af i behandlingsarbejdet, har en dokumenteret effekt. Og med dokumenteret effekt mener jeg godtgjort via brug af videnskabelige metoder. Her henviser socialarbejderen til specifikke metoder i sit arbejde med brugerne, og disse metoder har igen en videnskabeligt dokumenteret effekt i forhold til andre metoder.

En tredje forståelse opfatter socialpædagogik som en meningsproducerende praksis. Her er arbejdet ikke baseret på formel evidens, men på kvalitative og subjektive vekselvirkninger mellem pædagog og bruger (og evt. andre). Der er en lang tradition for denne tilgang inden for socialpædagogikken. For nogle år siden udgav Jan Jaap Rothuizen f.eks. en bog, *socialpædagogik på fremmed grund*, hvor han argumenterede for at socialpædagogik drejede sig om at udvikle pejlemærker og en inkluderende

praksis sammen med brugeren (Rothuizen 2001). Målene, altså pejlemærkerne, bliver altså til i selve den socialpædagogiske proces, frem for via videnskabelige undersøgelser af effekter.

Endelig kan man tale om en idé om det socialpædagogiske, der handler om at bidrage til marginaliserede gruppers deltagelse og ytringer i forskellige dele af det samfundsmæssige felt. Frigørelse eller medborgerskab kan man kalde dette. Her er det vigtigt, at f.eks. de udviklingshæmmede på alle niveauer deltager i og ytrer sig i den offentlige diskussion, danner foreninger og fremmer deres muligheder i samfundet – ikke blot som marginaliseret mærkværdighed, men som ligeværdig gruppe i egen ret, der kan begå sig på arbejdsmarkedet, som forbruger og som borger.

Med disse markeringer får vi følgende billede af mulighederne (*se tabel*):

Socialpædagogik / <i>Evaluering</i>	Administrativ praksis	Evidensbaseret praksis	Meningsudviklende praksis	Demokratisk og frigørende praksis
Mål-evaluering	X			
Eksperimentel evaluering		X		
Konstruktivistisk evaluering			X	
Evaluering som oplysning				X

Jeg har sat kryds i de kombinationer, som jeg mener, er hyppigst forekommende, men man kan sagtens forestille sig krav om mål-middelevuering af en meningsudviklende socialpædagogik. Læseren kan selv lege med sine egne eksempler. Jeg håber hermed at have sandsynliggjort for det første nytten af at inddrage både evalueringsbegrebet men også det fænomen,

som skal evalueres, altså socialpædagogikken, i samme diskussion. Jeg håber også at have kompliceret feltet så meget, at en lille stemme i læserens bagehoved stiller spørgsmålstegn næste gang en af hans professionelle eller administrative kolleger taler om evaluering af socialpædagogik, som om det var en enkel sag. Det er mindst 16 ting.

Litteratur:

Krogstrup, Hanne Kathrine (2003).
Evalueringsmodeller: Evaluering på det sociale område, Århus: Systime Academic,

Rothuizen, Jan Jaap (2001). *Pædagogisk arbejde på fremmed grund*, København: Gyldendal Uddannelse.